

Les monedes i pellofes de Tàrraga

JOSEP M.ª LLOBET I PORTELLA

Un dels capítols de la numismàtica catalana on les incògnites són més nombroses segurament és el de la moneda local. Es possible que la causa d'aquestes dificultats estigui en què la majoria de notícies sobre la dita moneda es conservin en els arxius de les petites ciutats i viles de les nostres comarques.

Per altra banda, sense l'ajut documental, la classificació d'aquestes monedes es fa difícil degut a les llegendes poc explícites i a la defectuosa encunyació. Això no és d'estranyar si tenim en compte que gairebé totes les emissions es produïren en temps de guerres o d'extrema misèria.

Caldrà, doncs, que es revisi minuciosament tota la documentació que es guarda en els arxius locals. Ella serà la que anirà fent entenedora aquesta part de la numismàtica tan problemàtica i, potser per això, tan atraient.

Complement adequat de les monedes locals considerem les pellofes i el paper moneda, aquest com a equivalent al numerari, aquelles com a signes de valor monetari de circulació a l'interior de les comunitats eclesiàstiques.

Hem dividit aquest estudi de la numismàtica targarina en tres capítols, les monedes locals, les pellofes i el paper moneda. Per al primer ens hem servit de la documentació guardada a l'Arxiu Municipal, situat als locals del Centre Comarcal de Cultura de Tàrraga, entitat que ha fet honor al seu nom en posar generosament tots els seus fons documentals a la nostra disposició. També ens ha estat facilitat l'accés a l'Arxiu Parroquial per a l'estudi de les pellofes, però aquí el nostre treball ha estat nul en no poder trobar els llibres de la Comunitat de Preveres, possiblement desapareguts en les fogueres del 1936. Finalment per a les notícies del paper moneda ens hem valgut dels llibres d'Actes de Sessions, dipositats a l'arxiu de l'Ajuntament.

El desig d'evitar d'incórrer en subjectives interpretacions ens ha mogut a transcriure els documents literalment, encara que guardant un ordre cronològic. La mateixa raó ha fet que els comentaris estiguin reduïts al mínim imprescindible.

Si aquest treball aconsegueix fer una mica de llum sobre les pàgines de la història de Tàrraga, considerarem assolit el nostre propòsit.

Agraïm les facilitats i atencions que hem rebut de l'historiador senyor Josep M.ª Segarra i Malla, arxiver municipal de Tàrraga. També l'ajuda del senyor Leandre Villaronga de Barcelona ens ha estat, una vegada més, imprescindible.

SISENS, PLOMS I SENYALS. DOCUMENTACIO, 1463-1486

1463. La primera notícia que coneixem sobre les monedes de Tàrrrega, la donà Botet i Sisó. El 12 de juny d'aquest any, Joan II, tenint en compte els serveis i la fidelitat al rei demostrada per Requesens de Soler, portant-veus de governador general de Catalunya i capità de la vila de Tàrrrega, li concedí facultat i llicència per fer batre en dita vila de Tàrrrega, o en altre lloc i quan volgués, monedes d'or, de plata i d'altres metalls, iguals en tipus, mòdul, llei, lliga, pes i valor a les corrents en el Principat de Catalunya. Botet afegeix que no sap si Requesens va fer ús d'aquesta concessió ni, en cas de fer-ne, on encunyà la moneda, ja que de Tàrrrega no se'n coneix cap d'aquest temps.¹

1465. Segons Mateu i Llopis, aquest any va funcionar una fàbrica de moneda a Tàrrrega des del 15 de maig al 29 de juny. Les monedes encunyades eren terços de croat, anomenades sisens a causa de valer sis diners. També diu que aquests sisens és probable que fossin fabricats amb la llegenda ILERDENCIS, en ser traslladada la seca de Lleida, on fins aleshores havia funcionat, a Tàrrrega. Això fa que aquesta moneda no es pugui considerar local sinó d'ús general, ja que les circumstàncies de la guerra condicionaven el lloc d'encunyació.²

Examinats els llibres de consells de Tàrrrega, la primera notícia numismàtica que hem trobat és del 16 d'octubre del dit any i sembla que es refereix a la mencionada moneda.

Reunit el Consell aquest dia, «fonch proposat per los honorables senyors de pahers com se té saber dels sisens, los quals s'ich havien fets e feren a Leyda (a Leyda, ratllat), e aquells lo senyor Rey haie manat se prenguen per totes e qualsevol persones. E com ara si n'ich facen, es tropien ésser falsos e talls que les gents no'ls vullen pendre. E com per aquells falsos sien vuy rebugats e rehebugen pendre los bons o aquells que ere acostumat de pendre. E per causa dels dits falsos sisens les gents qui acostumaven portar vituales en la vila de Tàrrregua reusen portar dites vituales en gran dan, periudici e destrucció de la dita universitat. E més encara que en Leyda, en Balaguer ni en altres parts no vullen pendre los dits sisens, tenint-se per dit sien falsos. Per que és necessari per utilitat de la dita universitat provehir en les dites coses ab lo senyor Rey e senyora Reyna, que los dits bons sisens face pendre a tots los lochs, viles e ciutats a sa senyoria obedients. En altra manera que en aquesta vila romandrie los dits sients, així bons com mals, e la moneda que aia dins exirie com sie sentit que haien portats gran nombre de sients per canviar ab moneda de or, que y sie prest provehit

Hon fonch acordat e deslberat per los tots desús nomenats que per utilitat de la dita universitat e singulars de aquella e per que la dita vila sie avitualada axí com ere acostumat, que sien elegides una persona o dues que prestament vagen a la magestat del senyor Rey e senyora Reyna, per los dits senyors de pahers offerint e prometent-los aquell salari que ab ell o ab ells concordar se poran, cerquant lo útil de la universitat. E que aquells haien càrrech de anar a la dita magestat e splicar en aquella totes les dites coses, suplicant a sa senyoria en les dites coses vulle provehir si desige lo

1. JOAQUIM BOTET i SISÓ, *Les Monedes Catalanes*, vol. II, p. 281 i s., vol. III, p. 458 i s.

2. FELIP MATEU i LLOPIS, *Los recursos económicos de Juan II en Lérida y Tàrrrega, durante las turbaciones del Principado en 1465*, *Hispania*, n.º VIII (1942), p. 423 i ss.

ANTONI BADIA i TORRES, *Catàleg dels Croats de Barcelona*, p. 22.

ben avenir e utilitat de aquesta universitat. E los placie obtenir provisions tals que sien e facen a les dites coses per utilitat de la vila desús dita. E que los dits sisens man prenguen a les ciutats de Leyda, Balaguer e a altres viles e lochs de sa obediència, los sisens qui són acostumats de pendre».³

1470. El dia 18 de juliol «deliberà lo dit honorable consell que per tant com la vila stà en moltes necessitats a les quals no pot mancar e no té vuy via pus saludable que són los senyals de ploms, que sían senyalats ploms fins en cent cinquanta liures».⁴

1471. El 13 de gener «fonch proposat per los senyós de pahés que atès que anem obrar e no tenim diners ni havem manera de fer talla com la gent sia vuy pobra, si aurem a bé que fessem vint liures de ploms.

Acordà e deliberà lo dit honorable consell que sían fets quinze o vint lliures de ploms per que la gent sia relevada de haver pagar talla ni fer altres despeses».⁵

El 16 d'abril «fonch proposat en lo dit consell per los dits senyós de pahés com per causa de aquests ploms les virtualles se encarexen e los habitants no poden haver ab los dits ploms forment ni altres coses necessaries, e de açò's saguex gran dapnatge als habitants de aquesta universitat, més que si n'ich tróban molts de falsos e per tant és molt mester en sia provahit.

Sobre açò provahí lo dit honorable consell que sían fets sexante o setanta liures de ploms nous e que de aquels sían cambiats a tots aquels qui'n tindran poques quantitats, e que sia pres memorial de tots aquels qui'n tindran quantitats per forma que's sàpia quines quantitats ni quales ne resten a cambiar, per tant que en après la universitat pusque mior provahir que serà fahedor fent crida pública per la vila que tot hom qui tinga ploms dins cert termini los aga haver portats, sinó que pasat lo termini de aquí avant no'ls seran presos»⁶

El dia 27 d'abril «fonch proposat en lo dit consell per los dits senyós de pahés que en lo precedent consell fonch deslberat fer sexanta o setanta liures de ploms e veu-se vuy que ab los altres càrrechs que la vila té no bàstan a mudar los passats, per que vega lo honorable consell que serà fahedor.

Acordà e deslberà lo honorable consell que sían colligits los ploms vells, e aquels qui auran forma de comportar que comporten fins a Sta. Maria de agost, e que'ls sían pagats de la talla fahedora».⁷

El 8 de maig «fonch proposat en lo dit honorable consell per los senyós de pahés com en dies passats se avían fets moltes quantitats de ploms, los quals per força se avían a cambiar, e que per cambiar dits ploms als qui avían necessitat se avia mester deu o dotze liures de ploms, e axí matex era necessari que's fes fer un altre cuyñ per fer altre manera de ploms, per que ves lo honorable consell sobre açò que és fahedor.

Acordà e deslberà lo dit honorable consell que solament sían fetes deu liures de ploms e no més avant, per pagar o cambiar los ploms als menesterosos, tant com al cuyñ fahedor açò sia remès als senyós de pahés».⁸

També el mateix dia «no res menys fonch proposat en lo dit honorable consell com per recobrar lo valor dels ploms que havían presos de Anglesola

3. Arxiu Municipal de Tàrrrega, Llibre de Consells, 1463-1470, f. 56.

4. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 23 v.

5. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 34.

6. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 48.

7. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 49 v.

8. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 51.

havían agut a pendrer blats de homens de Anglesola, en los quals blats se feye molt desavant per tant com no se'n avia agut lo for per lo qual lo havían rebut, per que ves lo dit honorable consell aquel desavant a qui's devia comprar.

Ffonch deslberat en lo dit honorable consell que açò sia remès als honorables an Bernat Scuder e Maçà Spígol, e que'n sia fet tot ço e quant ells deliberaran».⁹

Aquesta notícia és interessant perquè ens demostra que Anglesola també fabricava «ploms».

1472. El 4 de setembre «provahí lo dit honorable consel que attès que s'ich tròban ploms nous, los ploms sian mudats e hagut cuyn nou per fer-ne de nous».¹⁰

1474. El dia 23 d'abril «acordà e delliberà lo dit honorable consell que sien tornats fer los ploms attenant que se n'i troben de falsos e pochos de bons, e que'n sien fets fins en aquella quantitat, e mudar los cuyns o emprentes en aquella forma e manera que als senyors de pahers serà ben vist fahedor».¹¹

El 9 de novembre «per quant s'ich troben molts ploms falsos, acordà e delliberà lo dit honorable consell que sie feta crida que per vuy tot lo dia tot hom hage aportar a la casa de la payria tots los ploms, perque sie vist quin nombre de ploms s'i trobaran e quants de bons e quants de falsos, e que los falsos sien retenguts e continuats ensems e tengut compte a quiscú, per que s'i puxe per altre consell mior delliberar e fer-s'i la provisió deguda».¹²

El 20 del mateix mes «fonch proposat per los dits honorables senyors de pahers que com sab tot lo honorable consell, que per sustentació de la universitat e singulars e habitants de la present vila de Tàrrega sien stats fets cent vintinou lliures (de ploms), e per quant se dehie que se'n trobaven de falços han fet manifestar e denunciar aquells a quiscú. En la qual manifestació ne han trobats cent noranta cinch lliures e encara se'n troben molts que no són encara denunciats que faran compliment a docentes lliures com que més, no menys, perque vege lo dit honorable consell si penran e vindran a càrrech de la universitat així los falsos com los bons, e que la universitat sie tenguda satisfer-los als qui'ls han denunciats o no, e com e en quina manera se poran satisfer.

Acordà e delliberà lo dit honorable consell que tots los ploms bons e mals sien rebuts e cobrats, e sien satisfets a quiscú dels qui'ls han denunciats e manifestats, e açò per la universitat. E que s'an facin dels dits ploms que sia de nou altra moneda de calderich o de altre metall a conexença dels senyors de pahers, fin en quantitat de XXXX lliures. E que haie en quiscun diner, malla de matall de pur caball, e açò tant prest com fer se puxe.

E més encara delliberà lo dit honorable consell que per levar e fer deguda satisfacció dels dits ploms sie feta talla de sexanta lliures a sis mans, ço és dues de mà maior, dues de mà mijana e dues de mà menor, e per taxar e fer dita talla elegiren los prohombres següents: Pere Ramon, Andreu Cane-lla, Pere Ramon Florença, Luis Moya, Jacme Gascó e Pere Guerau».¹³

La fàcil falsificació dels «ploms» i els inconvenients que això originava

9. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 51.

10. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 98.

11. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 158.

12. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 168 v.

13. A. M. T., Consells, 1470-1475, f. 170.

a la vila va donar lloc a substituir aquesta moneda per altra encunyada en coure, com es despren de l'acord esmentat i altres que seguiran.

Que aquests anys Tàrrega fabricava moneda de coure ja ho coneixiem a través d'un consell de la vila de Cervera.¹⁴

1475. El 4 de gener «en lo qual consell fonch proposat per los honorables senyors de pahers com per ordinació de consell en dies passats són stats fets cent e vint nou lliures de ploms, los quals se són distribuïts en diverses solucions fetes per la universitat segons se mostrara clarament en los comptes. E ara com se són cobrats ne han trobats (espai en blanc) lliures de falsos més avant del nombre sobre dit, los quals són vuy en poder de la vila e o del dits honorables senyors de pahers, los quals hi han portats diverses persones, les quals dien que en fe de aquesta vila los han presos e són stats de rebuts pus hi veyen lo senyal, e que no's cosa rahonable ho deguen perdre. Per que vege lo dit honorable consell si quiscú perdrà los dits ploms que portats hi ha o si seran satisfets a quiscú, e de que's pagaran, e en qual forma e manera se poran pagar e satisfacer.

Acordà e delliberà lo dit honorable consell que sien hoyts de compte tots los qui han plegat talles e administrats drets e emoluments de la universitat. E sien vistes quines restes hi haurà, e aquelles se exhegesquen, e de aquelles sia satisfet als qui dits ploms han portat en lo que bastaran. E per lo que no bastaran les dites restes sia feta talla a tres mans tatxadora per los prohomens deïu scrits, e pagadora per les tandes e pagues que conexeran dits prohomens, cometent-los-ne tot lur loch, ben e poder a pleníssima potestat. E són los prohomens següents: Ffrancesch Palau, Andreu Canella, Pere Ramon Florença, Pere Anthoni Lurenç, Jacme Gascó e Pere Genovés».¹⁵

1483. El dia 28 de maig «fonch proposat per los dits honorables pahés que la sotaclaveria està molt pobra e baixa de tal manera que no se'n pot ajudar gens la universitat, e la universitat està posada en despeses moltes, ço és en la obra del mur, e en la obra de la iglésia, e tres calzes que y són trencats e moltes altres necessitats, e no tenim neguna cosa ni neguns dinés de que'ns puscam ajudar, e com la universitat sobre dita tingue algunes pugeses, les quals foren perdudes per la universitat e estan en loch que no fan negun profit. E que serie bo que de aquelles se fes moneda segons los dinés que ja en temps pasat la universitat havie fets. E així matex que per causa de aquestes pugeses que penrien suma de xxvi lliures és tant poca cosa que la universitat no se'n porie molt ajudar. Serie molt bona cosa que se lançàs una quístia de .L. lliures, e que aquells se plegàs e's donàs orde que se'n poguesen traure dinés de manera que la universitat se puxe ajudar.

Hon acordà e deliberà lo dit honorable consell e ab voluntat e licència del dit honorable batle que de les dites pugeses se'n facen dinés fins en dita quantitat, e que aquelles demun nomenades es facen o's baten en la casa de la peyria segons és acostumat ho en altre loch. E que sobre lo girament de la quístia sien elegits promes per gitar e tallar quístia de .L. lliures, ço és dos de mà major, dos de mà migana e dos de mà menor».¹⁶

1484. El 2 d'abril fou escrit: «Los pahers l'any present e desús scrit de la dita vila de Tàrrega a en Bortomeu Beltayll, sotaclavari en dit any de dita vila, pregam-vos ens plau que de les pecúnies que venen a vostres mans que

14. JOSEP M.ª LLOBET i PORTELLA, *Les monedes i pallofes de Cervera*, «Acta Numismática III», 1973, p. 216.

15. A. M. T., *Consells*, 1470-1475, f. 172.

16. A. M. T., *Consells*, 1480-1490, f. 95.

proceexen de dita sotaclaveria, doneu e pageu a en Jaume Busquets, paer, quatre sous, los quals a ell són deguts per la ajuda que feu a'n Francesc Maçana, q^o, calderer, quant feu los dinés de la vila». ¹⁷

El 29 de maig «fonch proposat al dit honorable consell per los honorables paers que no tenen manera de poder pagar al dit frare ni altres creadós, com no tinguen neguna manera, ni los de Anglesola que demanen e lo fet de Grenyena. E serie bona cosa que fesen alguna manera de dinés o senyals que la vila pusque haver algun socós, que's puxe conservar, he serie mester que mossèn lo batle nos donàs licència de fer.

Hon acordà e deliberà lo dit honorable consell que se facen cinquanta lliures de dinés o senyals, segons los altres que fets ha la universitat, de aram e de aquella matexa forma. E que sia demanada licència al magnífich mossèn Diego de les Quoves, batle de la vila de Tàrrega per la poderosa S.^a Reyna, nostra senyora, e que li placie donar-nos licència de fer dites cinquanta lliures, e que li sia plasiend posar-hi son decret.

E lo dit magnífich mossèn Diego de les Quoves, batle de la dita vila, per contemplació de la universitat e bé e conservació de aquella és content donar licència a la dita universitat e als honorables pahers que ells puxen fer dites cinquanta lliures de dita moneda o senyals sens incoriment de alguna pena. E per lo semblant done licència a qualsevulle calderer o mestre que sirà conduhit per dits honorables paers que puxe fer la dita moneda o senyals sens incoriment de pena alguna. E axí de present fonch content donar dita licència e la dóna prestant a mi Bernat Lorenc, notari e escrivà de la casa de la peyria, la sua mà en senyall de consentiment». ¹⁸

El dia 11 d'octubre fou anotat: «Los pahers l'any present e desús scrit de la vila de Tàrrega a'n Bernat Sala, sotaclavari en dit any de dita vila, pregam-vos ens plau que de les pecúnies que venen a vostres mans que procehexen de dita sotaclaveria, doneu e pageu a les persones següents les quantitats daval scrites: primo a'n Johan Scuder, farrer, per carbó que serví a fer los dinés de aram, .iii, sous. Item més a'n Puyg, manyà, per loguer de hun mayll que serví a fer dits dinés, i sou». ¹⁹

1486. El 14 de juny fou escrit: «Los pahers l'any present e desús scrit de la vila de Tàrrega a en Cristòfol Figueres, sots clavari en dit any de dita vila, pregam-vos ens plau que de aquelles pecúnies que procehexen de dita sots claveria, doneu e pageu als desús nomenats les quantitats davall scrites. E primerament a'n Içach Baruch, juheu, xxxiij sous, los quals a ell són deguts per rahó de un perol de pes de xxiiij lliures, viii onces, a rahó de i sou, iiij (diners) la lliura, lo quall ha venut a la vila per als dinés de aram.

Item a Samarell, juheu, per una caldereta vené per als dits diners, pesà iij lliures, vi onces, a rahó de i sou, ij (diners); quatre sous». ²⁰

Aquestes són les notícies que coneixem sobre els «ploms» i senyals fabricats a Tàrrega. De les monedes anomenades «ploms», que sapiguem, no se n'ha conservat cap exemplar encunyat en aquesta població.

En quant als senyals de coure, dels coneguts n'hi ha diversos que es podrien atribuir a Tàrrega. Els que porten la lletra T i cap d'ocell, i els que mostren les armes reials i les d'Urgell, cauen dintre aquesta consideració.

17. A. M. T., Llibre d'Albarans, 1479-1490, s/f.

18. A. M. T., Consells, 1480-1490, f. 151.

19. A. M. T., Albarans, 1479-1490, s/f.

20. A. M. T., Albarans, 1479-1490, s/f.

Cal tenir en compte, però, que fins que no es porti a terme un estudi a fons dels arxius locals, la classificació d'aquests senyals sempre serà insegura. Ja Botet i Sisó veia problemàtica llur atribució.²¹

GUERRA DELS SEGADORS. DOCUMENTACIO 1642-1645

Tàrrega, com moltes altres poblacions del Principat, va batre diverses classes de moneda durant els primers anys de la guerra dels Segadors. Disortadament, alguna mà poc amiga de la història va arrencar dels llibres de consells els fulls corresponents als acords celebrats des de l'abril de 1641 al març de 1643. Això fa que desconeguem algunes de les mesures preses com a conseqüència de les grans despeses ocasionades per la guerra.

Que les encunyacions van ser abundants ens ho reflecteixen els lliuraments efectuats per la seca al funcionari responsable dels diners comunals de la vila.

1642. Aquest any, en el llibre de Clavaria, fou anotat: «Item té rebut de la fàbrica de la moneda per la darrera semana de setembre y primera de octubre fins a sinch de octubre, corante sis lliures, onse sous y quatre diners.

Item té rebut de dita fàbrica de 6 de octubre fins als 26 de dit mes que són tres semanas, doscentes dos lliures, onse sous y deu diners.

Item rebrà de dita fàbrica, noranta sis lliures, denou sous v huit diners.

Item rebrà de dita fàbrica ab altre partit, sexanta lliures.

Item rebrà ab altre partit de dita fàbrica, deu lliures.

Item rebrà ab altre partit de dita fàbrica, cent y vint lliures, dotse sous y sis diners.

Item rebrà ab altre partit de dita fàbrica, coranta quatre lliures, setse sous y sis diners.

Item rebrà ab altre partit de dita fàbrica, cent nou lliures, tres sous».²²

1643. Continuen els lliuraments de moneda encunyada: «Item rebrà ab altre partit de dita fàbrica als dos de janer 1643, siscentes lliures.

Item té rebut ab altre partit de dita fàbrica, cent y sinch lliures.

Item té rebut de dita fàbrica ab altre partit, setanta lliures.

Item teniu rebut de la manufatura de la seca de plata, mil trescentes setanta dues lliures, onse sous y deu diners.

Item teniu rebut de la fàbrica del molinet, mil sis centes sinquanta dues lliures y quatre sous.

Item teniu rebut de la fàbrica de la moneda del molinet, trescentes coranta lliures, un sou y dos diners.

Item teniu rebut de dita fàbrica, trenta tres lliures, nou sous y dos diners».²³

Prohibida l'encunyació de moneda local a principis d'aquest any, la posada en circulació ocasionà grans problemes als paers, com veurem a continuació.

El 16 d'agost el Consell ordinari de Cervera va estudiar la proposició feta pel síndic de Tàrrega de que si la vila de Cervera volia prendre els sisens fabricats a Tàrrega, aquesta cada quinze dies canviaria amb moneda de plata i menudets, els sisens recollits.

21. JOAQUIM BOTET i SISÓ, *Les Monedes Catalanes*, vol. II, p. 361 i ss.

22. A. M. T., *Llibre de Clavaria*, 1619-1699, s/f.

23. A. M. T., *Clavaria*, 1619-1699, s/f.

El Consell ordinari ho va passar al de Vintiquatrena i aquest, el dia 22, acordà que no es prenguessin altres monedes que les fabricades a Barcelona.²⁴

El 5 d'octubre fou proposat «que és una gran confusió sobre dels sisens per ço que en ninguna botiga l'os volen dins de la vila ni fora de la vila, y ho han sollicitat los senors capellans que no collecten sinó sisens de Tàrrega y aquells no volen pendre-los ni dins de la vila ni fora de ella, per ço s'els propose quin tall se donarà y quin remey se donarà per a que se isque de aqueixa confusió y deliberen lo fahedor.

Que's fasse un aranzel de tots los sisens que vuy se troben en la present vila fabricats en ella, y que reculle la vila tots los que vuy se trobaran y cambie aquells, prenent de jurament a tots los particulars si ne hauran fet negociació, prenent la vila un poch de coll per cambiar dita moneda fabricada en la present vila si no tindrà prou diner per cambiar, y lo mateix faran en la Comunitat, demanant al Sr. Degà que fasse lo aranzel dels sisens tenen los capellans en comú y particular, y prengue també de jurament dit Sr. Degà a sos subdits si ne hauran fet a negociació, que los Srs. Pahers no'ls recullen que no tinguen altre concell per a deliberar lo fahedor tots unànimes y conformes».²⁵

El dia 10 del mateix mes fou proposat «que dilluns prop passat se tingué concell per ocasió de la confusió dels sissens, y determinà lo Concell que's fes un aranzel dels sissens se trobarien en mans de particulars, y aquell s'és fet y se trobat haver-hi 2000 lliures, que per ço vejen que se haurà de fer.

Que's fasse una crida que per tot lo dia de vuy tots los que tinguen sisens de la present vila los aporten a la present casa de la Paheria, y que aportats se retiren y que's cambien ab la major comoditat que los Srs. Pahers poran».²⁶

El 30 de desembre fou anotat: «Los pahers volem ne doneu y pagueu a mossèn March Martí, serraller, la summa de dotse lliures, setse sous, a bon compte del preu del talladò dels sissens».²⁷

1644. El 2 de febrer fou proposat «que se isque a la deffença de totes les persones que s'els farà càrrega per ocasió de la fàbrica de la moneda haurà feta la universitat y no altrament, gastant per dita ocasió de dinés de la universitat lo que sie menester, procurant se negocie per a tots tractant de dita fàbrica de la universitat y no altrament».²⁸

El 10 del dit mes «fonch proposat per dits Sors. de Pahers que Francesch Banyeres stat detingut en la ciutat de Barcelona, per orde de sa Ex.ª, per haver intrevingut en la fàbrica de la moneda s'és feta en la present vila i si's exirà a sa deffença o no.

El Iltre. i savi concell ha deliberat que se hisque a la deffença del dit Banyeres i de tots los altres que poden haver entrevingut en dita fàbrica a costes i despeses de la present universitat, i que si lo síndich scria o respon a les cartes li tenen scrites, que per a tractar les coses de dita fàbrica i vaje lo Sor. Ramon de Averó en Barcelona».²⁹

A pesar del procés a Barcelona d'algun operari de la seca, aquesta sem-

24. JOSEP M.ª LLOBET i PORTELLA, *Les monedes i pallofes de Cervera*, «Acta Numismática III», 1973, p. 222 i s.

25. A. M. T., Consells, 1643-1648, f. 15.

26. A. M. T., Consells, 1643-1648, f. 26 v.

27. A. M. T., Albarans, 1643-1677, s/f.

28. A. M. T., Consells, 1643-1648, f. 32 v.

29. A. M. T., Consells, 1643-1648, f. 33.

bla que encara lliurava moneda, ja que fou anotat: «Item tenui rebut de la fàbrica de la moneda de plata, dels administradors d'ella, la summa de vuyt-centes lliures, vuy als xiiij de febrer 1644».³⁰

A finals de febrer i primers de març l'aram de la seca es ven i els sisens continuen recollint-se. Aquestes notícies són: «Item tenui rebut de mossèn Miquel Gordiola, altre dels administradors de les monedes, cent vint y tres lliures, tretse sous, per lo preu y valor de sis quintars y (?) lliures de aram té venut a 20 lliures quintar, la qual quantitat té rebuda dit clavari d'esta manera, ço és sinquanta lliures ab una pòlissa, setanta tres y tretse sous ab sissens de la present vila, los quals té depositats en lo archiu dins del hermari del qual ell té la clau.

Item tenui rebut del mateix Gordiola a bon compte de la fàbrica de la plata s'és fabricada, cent trenta lliures, deset sous, rebudes ab sissens de la vila, los quals sissens estan depositats en lo mateix hermari del archiu».³¹

«Item tenui rebut del carbó que havem venut a mossèn Matheu, ferrer, tretse lliures ab sissens de Tàrrega».³²

En relació amb el procés de Barcelona, el 25 de febrer fou proposat «que Banyeres és estat detingut en Barcelona, manlleutat per ocasió de la fàbrica de la moneda se fabricà per orde d'esta universitat, havent fet regalia contra de tots, y per traure indempnes a tots han negociat mossèn Prous, syndich d'esta universitat, que ab 300 lliures ha procurat se fes remissió a tots llargament, per ço vejen lo que se deu fer per dita ocasió.

Que la universitat manlleve tres centes y dotze lliures al Sr. Oliver per a pagar la composició de la remissió feta per ocasió de la fàbrica de la moneda, atrès dit Sr. Oliver ha offert deixar-les, y que aquelles, juntament ab tot lo demés li deu ja la universitat, li tornaran y pagaran per al dia de St. March pròxim confirmant-li dita universitat dita quantitat».³³

Efectivament el dia 8 de març fou anotat: «Los pahers volem ne doneu y pagueu a mossèn Joseph Oliver, la summa y quantitat de trescentes y dotse lliures per altres tantes ne ha pagades per orde nostre y deliberatió de concell general per la composició de haver fabricat moneda, a mossèn Jaume Bru, thesorer, dos centes lliures y al sindich mossèn Prous per a pagar los gastos cent y dotse lliures, que juntes fan la dita cantitat de trescentes y dotse lliures, conforme conste llargament ab la carta del dit syndich al peu de la qual se fa la present pòlissa y de les doscentes lliures donades al thesorer també conste ab carta del dit thesorer posada al rational a la qual se ha relatió».³⁴

Durant els mesos de març i agost continua la recollida de sisens i diners de la vila, segons les següents anotacions: «Item tenui rebut de mossèn Cristòfol Fàbrega y de Salvador Gavaldà, administradors de la flecha, mil quatrecentes vint y una lliura, deu sous, ab sissens de la present vila, los quals tenui depositats en dit hermari del archiu del qual tenui la clau, diem a bon compte de dita flecha fins a la dita diada de 20 març 1644.

Item tenui rebut de emoluments de la universitat per mans de Cristòfol Fàbrega, administrador de la flecha, ab sissens y menuts de la present vila, setanta nou lliures, deu sous y dos dinés, vuy als 24 de agost 1644, lo qual

30. A. M. T., Clavaria, 1619-1699, s/f.

31. A. M. T., Clavaria, 1619-1699, s/f.

32. A. M. T., Clavaria, 1619-1699, s/f.

33. A. M. T., Consells, 1643-1648, f. 35 v.

34. A. M. T., Albarans, 1643-1677, s/f.

diner reste en lo archiu de la present vila dins lo hermari y té la clau dit Gordiola, clavari».³⁵

1645. També en aquest any té lloc el lliurament de moneda de coure a la vila. Les anotacions són: «Los pahers volem ne doneu y pagueu a T. Jenera, muller de Jener, gendre de Creus, quoranta vuyt reals, dich 4 lliures, 16 sous, per tantes que los sennors pahers predecessors nostres ne tenen rebudes ab sissens cambiats de la vila. Fet als 6 de jener 1645».³⁶

«Teniu rebut de emoluments de la universitat sinch centes y sinquanta lliures ab moneda de Tàrrega, les quals ha restituhides mossèn Joseph Ciurana, part de major quantitat li'n havie prestades la vila y ha restituhit aquelles en virtud de deliberatió de concell general, és a saber rebudes dites 550 lliures, 220 lliures ab sissens y les restants ab menudets, moneda de Tàrrega, resten al arxiu y los senors de pahers tenen la clau. Vuy als 3 de març 1645».³⁷

«Los pahers volem ne doneu y pagueu a Jenot Ayguamolsa tres lliures, deu sous, per cambi de altres tres lliures tenie de sissens de la vila, los quals nos ha lliurats vuy de present. Fet als xij de abril 1645».³⁸

CATALEG DE LES MONEDES LOCALS

Les monedes locals que coneixem les descrivim a continuació. Les referències que donem corresponen a les obres «*Les Monedes Catalanes*» de Joaquim Botet i Sisó i «*Los Reales de a Cinco*» de Josep Pellicer i Bru. També fem constar la procedència de les fotografies que ens han estat facilitades per diversos colleccionistes, als qual agraïm llur amabilitat.

GUERRA DELS SEGADORS (1640-1652)

1. *Anvers*: PHILIPPVS—D—G...; en el camp, escut amb les armes reials, coronat, sobre la creu de Santa Eulàlia, entre V i R. La corona i la creu trenquen la llegenda i el cercle interior. Llegenda entre dos cercles de punts.
Revers: VILL—ETAR—REGE.—.16...; en el camp, creu que trenca la llegenda i el cercle interior, cantonada en el primer i quart angle amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts. Llegenda entre cercle lineal interior i de punts exterior.
Cinc rals, plata.
Botet, n.º 910. Pellicer, n.º 167.
2. *Anvers*: PHILIPPVS:—D:—G.RX...A; el restant com el n.º 1.
Revers: VILL—E: TAR—REGE—1641.; el restant com el n.º 1.
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 168.
3. *Anvers*: PRINCIPAT9 CATAL; en el camp, escut amb les armes reials, coronat. La corona trenca la llegenda. Aquesta entre dos cercles de punts.
Revers: (capet de front)—VILLAT—A—RREG 1641; en el camp, escut en cairó amb les armes de Tàrrega sobre creu de Santa Eulàlia, els braços de la qual trenquen la llegenda. Aquesta entre dos cercles de punts.

35. A. M. T., Clavaria, 1619-1699, s/f.

36. A. M. T., Albarans, 1643-1677, s/f.

37. A. M. T., Clavaria, 1619-1699, s/f.

38. A. M. T., Albarans, 1643-1677, s/f.

1

2

3

4

5

6

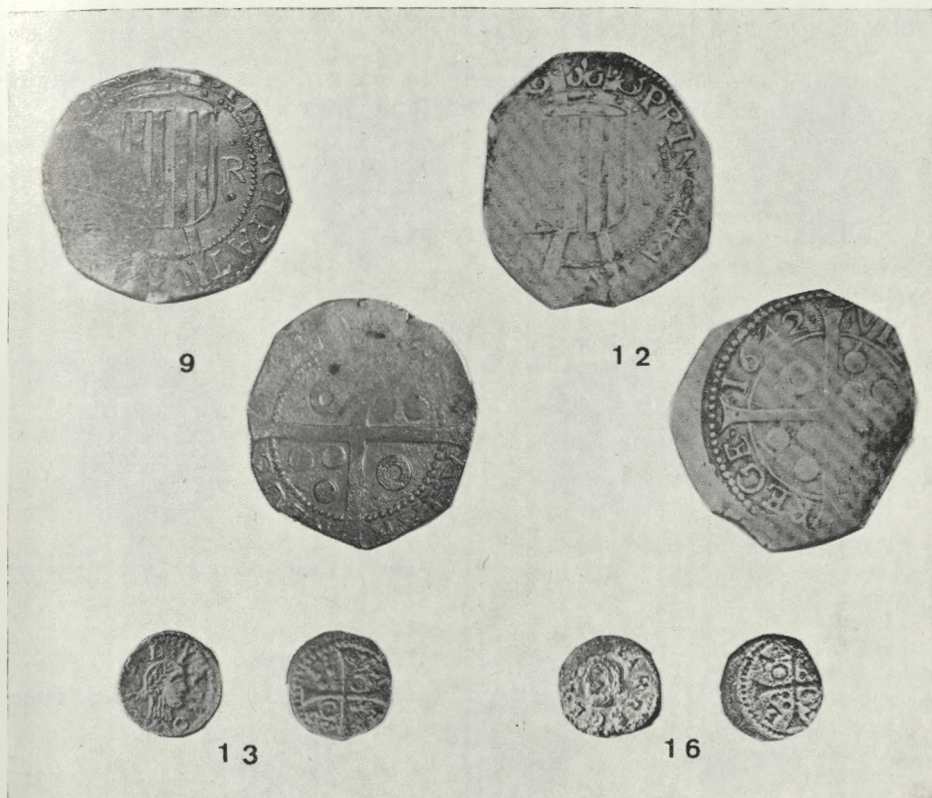
7

8

- Sisè, coure.
Botet, n.º 911.
Collecció Villaronga, Barcelona, n.º 4416.
4. La llegenda de l'anvers acaba així: CATALO; la del revers és: VILLAT—A—RRE 1641. El restant com el n.º 3.
Sisè, coure.
Botet, n.º 912.
Collecció Baucis, Barcelona.
5. *Anvers*: com el n.º 3. *Revers*: com el n.º 4.
Sisè, coure.
Collecció Baucis, Barcelona.
6. *Anvers*: LVD.XIII.D.G.R.F.ET.C; en el camp, testa llorejada, a la dreta; orla de punt. *Revers*: com el n.º 3.
Sisè, coure.
Botet, n.º 913.
Collecció Riera, Barcelona.
7. *Anvers*: com el n.º 6 *Revers*: com el n.º 4.
Sisè, coure.
Botet, n.º 914.
Collecció Villaronga, Barcelona, n.º 4107.
8. *Anvers*: .LVD.XIII.D.G.R.F.ET.C. *Revers*: com el n.º 4.
Sisè, coure.
Collecció Villaronga, Barcelona, n.º 4609.
9. *Anvers*: PRINCIPAT—VS—CATHALON, entre dos cercles de punts; en el camp, escut igual al n.º 1, entre V i R.
Revers: VILL—A:TAR—REGE—1642, entre dos cercles de punts; creu cantonada com el n.º 1.
Cinc rals, plata.
Botet, n.º 915. Pellicer, n.º 170.
10. *Anvers*: PRINC...—...—...; el restant com el n.º 9.
Revers: ...—A:TAR—REGE.—...; el restant com el n.º 9.
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 169.
11. *Anvers*: PRINCIPAT—VS—CATHALON; el restant com el n.º 9.
Revers: :VILL—A:TAR—REGE—...642.; entre cercle lineal interior i de punts exterior. El restant com el n.º 9.
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 171.
12. *Anvers*: PRINCIPAT—VS.—...; el restant com el n.º 9.
Revers: .VIL...—...—REGE.—.1642.; el restant com el n.º 11
Cinc rals, plata.
Pellicer, n.º 172.
13. *Anvers*: VILLA.1642.; en el camp, cap, amb corona de llorer, a la dreta; orla de punts.
Revers: TA—RR—EG—E.; en el camp, creu, que trenca la llegenda, cantonada en el primer i quart amb tres punts i en el segon i tercer amb un anell; orla de punts.
Diner, coure.
Botet, n.º 916.
14. *Anvers*: TARREGE.1642.; en el camp, cap, amb corona de llorer, a l'esquerra.
Revers: VI—L—L—A.; el restant com el n.º 13.
Diner, coure.
Botet, n.º 917.
15. *Anvers*: igual al n.º 14. *Revers*: VI—L—L—A; la creu cantonada en el primer i quart amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts.
Diner, coure.
Botet, n.º 918.

16. *Anvers*: igual al n.º 14. *Revers*: V—IL—L—A; el restant com el n.º 15.
Diner, coure.
Botet, n.º 919.
Collecció Baucis, Barcelona.
17. *Anvers*: TARREGA:1642.; el restant com el n.º 14.
Revers: VI—L—L—A.; el restant com el n.º 15.
Diner, coure.
Botet, n.º 920.

PELLOFES

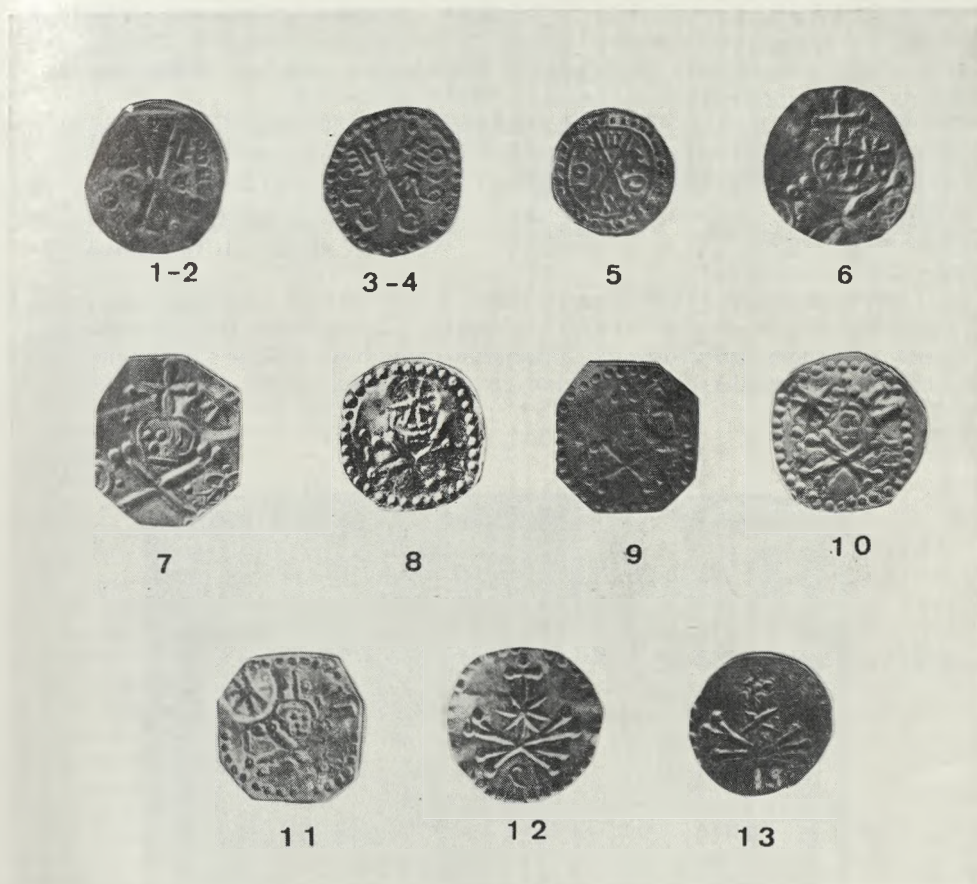
Ens havíem proposat donar a conèixer la documentació que tractés de les pellofes targarines, però desgraciadament l'absència dels llibres de l'antiga comunitat eclesiàstica a l'arxiu Parroquial de Tàrraga, és gairebé total.

En faltar els llibres de consells de la Comunitat de Preveres ignorem els diferents acords que al llarg dels anys ens donarien una visió de la història de les pellofes. En quant a la mateixa comunitat les notícies són molt escasses, a través de dos documents de Jaume II es pot deduir que entre els anys 1319 i 1322 va ser fundada la confraria dels capellans, la qual estava reservada als preveres, diaques i sots-diaques. No s'especifica el patró d'aquesta confraria, en canvi l'església parroquial sabem que estava dedicada a Santa Maria.

CATALEG DE LES PELLOFES

A continuació són descrites les pellofes que atribuïm a Tàrrrega. Agraïm al senyor Baucis l'haver-nos facilitat les fotografies.

1. *Anvers*: Dues claus encreuades. Al voltant diverses lletres. Cercle lineal.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
2. *Anvers*: Com el n.º 1.
Llauna.
Diàmetre: 20 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
3. *Anvers*: Dues claus encreuades. Al voltant diverses lletres. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
4. *Anvers*: Com el n.º 3.
Llauna.
Diàmetre: 20 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
5. *Anvers*: Dues claus encreuades. Al voltant diverses lletres. Orla de punts entre dos cercles lineals.
Llautó.
Diàmetre: 17 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
6. *Anvers*: Crani, a sobre creu, dessota dos fèmurs encreuats entre dos signes. Una estrella de vuit puntes en contramarca.
Llautó.
Diàmetre: 21 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
7. *Anvers*: Igual al n.º 6.
Llautó.
Octogonal, 19 × 22 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
8. *Anvers*: Crani, a sobre creu, dessota dos fèmurs encrcuats. Orla de punts. Una estrella de vuit puntes en contramarca.
Llautó.
Diàmetre: 20 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
9. *Anvers*: Igual al n.º 8.
Llautó.
Octogonal, 19 × 20 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
10. *Anvers*: Igual al n.º 8. A més de l'estrella, una M en contramarca.
Llautó.
Diàmetre: 21 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
11. *Anvers*: Igual al n.º 10.
Llautó.
Octogonal, 19 × 19 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.
12. *Anvers*: Estrella de vuit puntes, a sobre creu, dessota dos fèmurs encreuats. Signe en la part inferior. Orla de punts.
Llautó.
Diàmetre: 21 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.

13. *Anvers*: Similar al n.º 12.
Llautó.
Diàmetre: 19 mm.
Collecció Baucis, Barcelona.

PAPER MONEDA

1936. El 30 de desembre l'Ajuntament de Tàrrega, vista la preocupació de la població per la falta de canvi, acordà demanar permís per a fer una emissió municipal de bitllets d'una i dues pessetes, avalada pels mateixos bitllets portats al canvi, i que aquesta emissió, d'un import total de cinquanta mil pessetes, fos de curs legal en el municipi de Tàrrega.³⁹

1937. El 26 de maig s'acordà fer una emissió de bitllets de vint-i-cinc i cinquanta cèntims per a facilitar el canvi, ja que el comerç i la indústria es veien en inconvenients per manca de moneda fraccionària.⁴⁰

El 9 de juny s'acordà que els bitllets mencionats en la sessió anterior

39. Arxiu de l'Ajuntament de Tàrrega. Llibre d'Actes, desembre 1936 - maig 1937, f. 26.

40. A. A. T., Actes, maig 1937 - desembre 1937, f. 8.

quedessin garantits pel dipòsit de quantitats iguals a les emeses, en bitllets del Banc d'Espanya i l'emissió, de curs forçós en el municipi de Tàrrega, fos de la següent quantitat: bitllets de 25 cèntims per valor de 10.000 pessetes, bitllets de 50 cèntims per un total de 15.000 pessetes.⁴¹

1938. El 7 de març es donà compte al consell que en contestació al telegrama de la Tresoreria d'Hisenda referent a l'emissió de moneda per l'Ajuntament de Tàrrega, fos designada la sucursal del Banc Espanyol de Crèdit d'aquesta localitat per efectuar el canvi i es fes constar que la moneda fraccionària emesa fou de cent nou mil pessetes i que n'hi havia en circulació trenta mil pessetes.⁴²

La diferència de 34.000 pessetes entre la suma de les emissions acordades i la quantitat que en realitat se'n va imprimir és probable que correspongui a dues noves emissions, una de bitllets de pesseta amb data d'agost del 1937 i una altra de bitllets de vint-i-cinc cèntims d'octubre del mateix any.

41. A. A. T., Actes, maig 1937 - desembre 1937, f. 18.

42. A. A. T., Actes, desembre 1937 - abril 1939, f. 44.

CATALOG DEL PAPER MONEDA

La descripció d'aquests bitllets és la següent:

1. *Anvers*: AJUNTAMENT DE TARREGA. CERTIFICAT DE PLATA. DUES PESSETES. D'ús forçós solament a Tàrrrega. El valor 2. Segell imprès de l'Ajuntament. Febrer del 1937. Peu d'impremta: Imp. «Crònica». Tàrrrega. Segell en sec de l'Ajuntament.
Revers: ADVERTIMENT. Aquest paper-moneda és transitori i l'Ajuntament garanteix el seu import.
Dues pessetes.
92 × 56 mm. Color marró.
Collecció Turró, Barcelona.
2. UNA PESSETA. El valor 1. Febrer del 1937. El restant com el n.º 1.
Una pesseta.
92 × 54 mm. Color verd.
Collecció Domingo, Agramunt.
3. Agost del 1937. El restant com el n.º 2.
Una pesseta.
90 × 54 mm. Color verd-groc.
Collecció Domingo, Agramunt.
4. CINQUANTA CENTIMS. El valor 50. Juny del 1937. El restant com el n.º 1.
Cinquanta cèntims.
90 × 55 mm. Color blau.
Collecció Domingo, Agramunt.
5. VINT—I—CINC CENTIMS. El valor 25. Juny del 1937. El restant com el n.º 1.
Vint-i-cinc cèntims.
90 × 55 mm. Color rosa. Numeració rosa.
Collecció Turró, Barcelona.
6. Com el n.º 5.
Vint-i-cinc cèntims.
90 × 55 mm. Color rosa. Numeració morada.
Collecció Domingo, Agramunt.
7. Octubre del 1937. El restant com el n.º 5.
Vint-i-cinc cèntims.
93 × 55 mm. Color rosa. Numeració rosa.
Collecció Domingo, Agramunt.

De tots els billets descrits hi ha petites variants en la tonalitat dels colors, en les mides, en la grandària de la o de N.º i en el guionet senzill o doble que separa «paper-moneda» i «Ajuntament».